

Žodžiai anapilin išėjusiai Žemaitijos gamtininkei Marijai Vyšniauskaitėi- Jankauskienei

Marija Vyšniauskaitė-Jankauskienė (1954–2022)

Prisimenu, kada pirmą kartą pajutau mirties kvapą. Tąsyk buvo pati vasaros pradžia, žolė ką tik nupjauta. Pasukau takeliu Skuodo dvaro sodybos pakraščiu ir, padvelkus vėjeliui, pajutau keistą, iki šiol dar nepatirtą kvapą... Ką tik nušienauta pieva buvo apgauta salsvai tirštu, tačiau kartu ir keistokai gaiviu kvapu. Sustojau. Tai buvo mirštančios žolės– mirties kvapas. Šiandien kažką panašaus pajutau Vilniuje eidama iš vakaro rudens vėjų gelsvais lapais nusėtu parko taku. Tas mirties, išėjimo nebūtin kvapas dar labiau sustiprėjo gavus žinią, kad po sunkios ligos mus paliko Plateliuose gyvenusi

iškili Žemaitijos gamtininkė Marija Vyšniauskaitė-Jankauskienė (1954.05.02–2022.09.28). Dar iš ryto laišką jos brolio Stanislovo prašiau perduoti Marijai mano palinkėjimus – žemaitiškos stiprybės grumiantis su ją užklupusia liga, o jau prieš pietus gavau žinutę, kad jos jau nebėra. Marija anapilin išėjo šių metų rugsėjo 28 dieną. Jos kolegės, Žemaitijos nacionalinio parko darbuotojai, nekrologe rašo: „Rugsėjo 28 diena, trečiadienis, buvo saulėtas ir vėjuotas, vakare Plateliuose lijo. Dangus verkė, į Dausas iškeliauvo Marija...“

Tokia buvo jos gyvenimo paskutinė diena.

Ji išėjo... Tačiau žmonių atmintyje Marija gyva– jauna, graži, jautri ir mylinti – savo dukrytes, draugus, bendradarbius, globojamai nužvelgianti kiekvieną medelį, gyvūnelį, žolės daigelį.

Kurį laiką Skuode man teko laimė gyventi Marijos kaimynystėje, dirbti kartu su jos broliu – žymiu Skuodo liaudies meistru, žurnalistu, knygų autoriumi, aktyviu visuomenės veikėju Juozu Vyšniausku. Kartu augo, draugavo jos ir mano dukros. Marija Skuode buvo labai gerbiama jauna gamtos specialistė, ekologė, Mosėdyje veikiančio dabar jau Respublikinio Vaclovo Into unikalių akmenų muziejaus puoselėtoja. Einant metams mūsų keliai išsiskyrė. Viena pasukome į Palangą, vėliau – į Vilnių, kita – į Platelius. Susitikus ji, kaip ir anksčiau, visada maloniai bendraudavo, džiugindavo savo dėmesiu ir tik jai būdinga šypsena. Tai buvo nepaprastai šiltas ir geras žmogus.

Na o apie ją kaip specialistę, žmogų, itin daug prisidėjusį prie Žemaitijos gamtos puoselėjimo, šiandien geriausiai gali papasakoti jos kolegės platiškiai, su kuriais ji kartu gyveno, dirbo, džiaugsmas ir rūpesčiais dalinosi daugiau negu 20 metų. Nekrologe „Gamtos pašaukta“, kuris paskelbtas Facebook portalo Žemaitijos nacionalinio parko paskyroje, rašoma:

„Netekome žymios gamtininkės, „gamtos poetės“, kolegės, platiškiams brangaus žmogaus Marijos Vyšniauskaitės-Jankauskienės.

Gimė 1954 m. gegužės 2 dieną, Žemaitijos pakraštyje, Skuodo rajone, Klauseikių kaimo vienkietėje. Augo penkių vaikų šeimoje, anksti neteko mamos. Mokėsi Klauseikiuose, Aleksandrijoje, Skuode. 1979 m. baigė Vilniaus universitetą, kur įsigijo biolo-

go, biologijos-chemijos dėstytojo specialybę. Dirbo Valskybinėje sėklų inspekcijoje Skuode (1972–1977), Respublikinėje gamtos tyrimo laboratorijos Žemaitijos filiale Mosėdyje (1977–1993), Aplinkos ministerijos Jungtinių tyrimų tarnybos Žemaitijos monitoringo stotyje (1993–2000), Salantų regioniniame parke (1997–2001), Žemaitijos nacionaliniame parke (2000–2022). Gamtininkė, dirbdama tyrimo laboratorijoje Mosėdyje, buvo atsakinga už naujų saugomų teritorijų steigimą, Respublikinio unikalių akmenų muziejaus (kartu su Vaclovu Intu) kūrimą, kitas gamtosaugines veiklas. Jos pastangomis buvo įkurti Laumių, Margininkų bei Sudėnų botaniniai zoologiniai draustiniai, Aukštojo tyro telmologinis draustinis, bent aštuoni regioninės reikšmės draustiniai, daugeliui unikalių gamtos objektų suteiktas paminklų statusas. Prisidėjo prie Žemaitijos nacionalinio parko planavimo schemos kūrimo (1997), atliko įvairius gamtinius tyrimus Varnių, Salantų regioniniuose parkuose, Žemaitijos nacionaliniame parke, įvairiuose Žemaitijos nacionaliniam parkui priskirtuose draustiniuose. Buvo įvairių gamtosauginių projektų („Plokštinės miško tvarkymo darbai“, „Pažeisto Gardų ozo tvarkymo darbai“, „Platelių ežero hidrologinio rekonstrukcija“, Aukštojo tyro pažeisto hidrologinio režimo atkūrimo darbai“, „Siberijos pelkės atkūrimo darbai“, „Siberijos pelkės pažeisto hidrologinio režimo atkūrimo darbai“, „Biomosės kompostavimo mechanizmo sukūrimas, išsaugant biologinę įvairovę NATURA 2000 teritorijose“, „Žemaitijos nacionalinio parko gyventojų gyvenimo sąlygų gerinimas supažindinant juos su ES reikalavimais“, „Buvusios Plokštinės karinės bazės pritaikymas šikšnosparnių apsaugai ir pažintiniam turizmui“, „Pažeistų ŽNP teritorijų atkūrimas ir pritaikymas rūšių bei buveinių išsaugojimui“) vadovė arba dalyvė. Dalyvavo kertinių miško buveinių (KMB) projekte (2002–2004), Gamtos paveldo fondo vykdytoje Lietuvos pievų inventorizacijoje (2003–2004). Buvo aukščiausios klasės gamtininkė ekspertė, daugiausiai dėmesio skyrusi paukščių stebėsenai ir jų apsaugai (Ornitologų sąjungos narė). Marijai buvo svarbu, kad mus supančią gamtinę aplinką pažintų ir vertintų visuomenė: inicijavo arba prisidėjo prie „Giliuko ir kaštoniuko“, „Šeirės“, „Paplatelės“, „Plošti-

Gėlės Marijai. Danutės Mukienės nuotrauka

nės“, „Gardų ozo“ ir „Liepijos“ pėsčiųjų gamtos takų įkūrimo Žemaitijos nacionaliniame parke. Ekologijos klubo „Liepija“ įkūrėja ir vadovė, Platelių bendruomenės narė.

Marija Jankauskienė yra knygų „Dvaras prie Aleksandrijos“ ir „Gydytojas Vaclovas Intas“ bendrautorė, „Pauškių tyro paslaptys“, „Viliojanti gamtos knyga“ tekstų autorė. Ji rašė įvairius straipsnius apie gamtą „Žaliajam pasauliui“, „Žurnalui apie gamtą“, Plungės rajono spaudai, Žemaitijos nacionalinio parko leidiniams. Subtiliai, lyg poetė ar tapytoja, mokėjo atskleisti gamtos paslaptis, pamatyti mažus stebuklus kasdienybėje: pražydušį geltoną šalpusnio žiedelį, išgirsti žvirblelio čirškėjimą krūme prie namų...

Marija nuo vaikystės gyveno daroje su gamta. Jai skaudėjo dėl žmonių beatodairiško aplinkos niokojimo, savininkiškumo, gamtą jautė visa savo esybe. Gamtininkei buvo svarbi prigimtinė tradicinė kultūra, Žemaitijos krašto kultūros versmės. Mėgo keliauti, fotografuoti, uogauti, grybauti, užsiimti sodininkyste ir daržininkyste. Užaugino tris dukras, kurios padovanojo penkis anūkus. [...]

Sudie, Marija... O kada nors lakštingalų suokimu gėrėsime drauge vaikščiodami Amžinybės miškuose ir soduose...

Kaip ir jos kolegos plateliškiai, taip ir mes, mintimis palydėję Mariją Anapilin, spausdiname jos žodžius, skirtus Platelių gamtai – tekstą „Ežeras groja“ (skaitykite 50 puslapyje).

Marijos Vyšniauskaitės-Jankauskienės nuotrauka iš Žemaitijos nacionalinio parko direkcijos archyvo

Parengė Danutė Mukienė